

Motion till riksdagen 2019/20:3258

av **Kristina Yngwe m.fl. (C)**

Cirkulär ekonomi och kemikalier

Sammanfattning

En bättre miljö går hand i hand med ekonomisk utveckling och tillväxt. Med gröna jobb och företag skapas lösningar och resurser för att satsa på miljöåtgärder. Då krävs en miljöpolitik där globalt miljöansvar kombineras med lokalt miljöarbete. Det krävs också en närodlad miljöpolitik som tar hänsyn till att förutsättningarna ser olika ut i olika delar av landet och som ger människor, företag och kommuner redskapen att bidra till ett mer hållbart Sverige. Hållbarhetsarbetet kräver politiskt ledarskap, men vi alla bär också på ett eget ansvar där våra beteenden och val kan göra skillnad. I Centerpartiets gröna och liberala politik litar vi på människors förmåga att ta eget ansvar för sina val. Vi vill att kostnader för miljöpåverkan blir högre och tydligare och att det blir lätt att göra rätt i vardagen.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka takten i EU:s miljöarbete och det internationella miljöarbetet för att nå Agenda 2030:s mål och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska vara ledande i det globala, europeiska och regionala miljöarbetet genom att främja olika regelverk för att ekonomiska styrmedel effektivt ska kunna användas för resurseffektivitet och en giftfri vardag och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att investeringar i miljöeffektiv teknik bör underlättas genom att förändra tillståndsprocesserna och tillsynen för att bättre bevaka de samlade miljöeffekterna, en riskbaserad prövning och en effektivare myndighetsutövning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en bred uppdatering och översyn av miljömålssystemet som förenar och anpassar det med FN:s globala hållbarhetsmål och det bredare arbetet för en hållbar utveckling och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka takten i omställningen till en mer cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en nationell strategi för en biobaserad, cirkulär ekonomi bör tas fram som syftar till att Sverige ska vara världsledande i omställningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att återvinningsmålen på EU-nivå höjs och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en gemensam standard för återvinning bör tas fram för hela EU och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för kvalitetsstandarder på avfall för att underlätta handel med återvinningsbara material och för att kunna kontrollera kvaliteten och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statliga exportåtgärder som exportstrategin och exportkrediter ska fokusera särskilt på grön teknik och grön omställning i linje med Parisavtalet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utlysa ett antal innovationstävlingar för att driva utvecklingen på områden med mindre kommersiell kraft och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör sträva efter att bli ett centrum för innovation för klimatinnovationer och grön teknik, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upphandling bör användas som ett kraftfullt verktyg för hållbar omställning och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett lägsta golv, motsvarande basnivån i Upphandlingsmyndighetens krav införs för all statlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett mål bör införas för att öka andelen upphandlingar som ställer ytterligare krav på klimat och miljö och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet för en giftfri vardag och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att konsumenträtt och reklamationsrätt bör stärkas och förbättras och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en större del av återvinningsmarknaden bör öppnas upp för företagande och konkurrens och om möjligheter till kommunalt inflytande och insamling inom ramen för ett fortsatt sammanhållet producentansvar och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att krav på information om förväntad livslängd på varor bör införas och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det internationella kemikaliarbetet ska utökas och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kontrollen av farliga ämnen i kläder och andra varor ska utökas och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att miljöeffekterna och resistensutveckling av silver som tillsatts i antibakteriellt syfte i

- konsumentprodukter ska utredas och att förstärka detta arbete på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja skarpere europeiska och internationella regelverk för att minska användningen och spridningen av mikroplaster och tillkännager detta för regeringen.
  24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reglera innehållet av farliga ämnen i byggprodukter och tillkännager detta för regeringen.
  25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en innehållsförteckning på textilier bör införas och tillkännager detta för regeringen.
  26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska driva frågan om att utforma EU-regelverk med skarpere krav på återvinningsbarhet och tillkännager detta för regeringen.
  27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att EU:s ekodesigndirektiv utökas till fler produkter och tillkännager detta för regeringen.
  28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt mål för insamling och återanvändning av textilier bör införas och tillkännager detta för regeringen.
  29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa lagstiftningen och efterlevnaden för nedskräpning i både tätort, naturområden och på privat mark och tillkännager detta för regeringen.
  30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett producentansvar för nedskräpning och tillkännager detta för regeringen.
  31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pantsystemet bör samordnas mellan alla Sveriges grannländer och tillkännager detta för regeringen.
  32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett producentansvar för båtar och tillkännager detta för regeringen.
  33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa ett ägarregister för båtar eller en tvingande ansvarsförsäkring och tillkännager detta för regeringen.
  34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftning för att förenkla hantering av skrotbåtar och vrak och tillkännager detta för regeringen.
  35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att fortsätta att betala ut skrotpremie för båtar och tillkännager detta för regeringen.
  36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en modell och incitament som styr mot ökad återvinning av båtar och tillkännager detta för regeringen.
  37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att målen för matinsamling och energiåtervinning av biologiskt avfall bör skärpas och tillkännager detta för regeringen.
  38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler vägar att minska matsvinnet bör ses över, exempelvis genom en avgift på matavfall som slängs från större näringsverksamheter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
  39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta till vara överblivna livsmedel inom kommunala/regionala verksamheter och tillkännager detta för regeringen.

40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra märkningen på livsmedel från ”bäst före” till ”minst hållbar till” och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att livsmedel ska omfattas av en obligatorisk klimatmärkning som på ett enkelt sätt visar produktens klimatavtryck, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Globalt ledarskap

Globalt arbetar alla länder sedan 2015 utifrån FN:s 17 hållbarhetsmål. Denna Agenda 2030 sätter en ram för både det internationella och nationella hållbarhetsarbetet och samlar olika aspekter av hållbarhetsarbetet med ekonomisk utveckling, minskad miljöpåverkan, tillsammans med jämställdhet, bättre hälsa och minskad fattigdom.

I Sverige har vi sedan 20 år haft ett system med nationella miljömål. Det har fyllt en viktig roll i att samla och strukturera miljöarbetet i Sverige. Men miljömålssystemet tar sikte på år 2020 och det finns behov av att bestämma hur det svenska hållbarhetsarbetet ska stärkas och utvecklas efter 2020. Centerpartiet vill därför att det görs en bred översyn och uppdatering av miljömålssystemet, som också anpassar och förenar dem med FN:s hållbarhetsmål och ett bredare arbete för hållbar utveckling. Med nya hållbarhetsmål kan vi, utan att sänka ambitionsnivån, arbeta för att förstärka och effektivisera miljöarbetet och samtidigt integrera det med hållbarhetsarbetet både nationellt och internationellt. Med de nya målen kan systemet och uppföljningen effektiviseras så att resurser läggs på att nå resultat för miljö och hållbarhet snarare än rapportering och byråkrati. För att vara långsiktiga bör de nya målen och system för uppföljning tas fram och beslutas med brett stöd i riksdagen.

Förstärk den gröna skatteväxlingen

För Centerpartiet är grön skatteväxling en central del av både miljöpolitiken och den ekonomiska politiken. Högre skatter på miljöpåverkan matchas med skattesänkningar på jobb, anställningar och investeringar. Det ger bättre förutsättningar för svenska företag att bidra till svensk ekonomi och sysselsättning, samtidigt som utsläpp och miljöpåverkan minskar när förorenaren får betala utsläppskostnaden. Genom att växla miljöskatter med sänkt skatt på arbete sjunker också de i Sverige höga kostnaderna för att anställa och arbeta. På så sätt stärks svenska företags konkurrenskraft samtidigt som vi rustar svensk ekonomi för den globala gröna omställningen. Att Sverige och svenska företag går före och ligger längst fram i omställningen till en förnybar och klimatsmart ekonomi är att långsiktigt stärka vår konkurrenskraft och förutsättningarna för fler jobb. Att minska och på sikt helt fasa ut miljöskadliga subventioner, till exempel av fossila bränslen och material, är ett annat sätt att låta den som förorenar stå för hela kostnaden.

Sverige har en förhållandevis låg andel miljöskatter. Det finns utrymme att höja miljöskatterna på utsläpp och resursförbrukning. Centerpartiet har tidigare föreslagit skatt på giftiga kemikalier, skatt på avfallsförbränning och minskat undantag från beskattning av fossilgas och fossila bränslen i industrin och kommer fortsätta föreslå effektiva skattehöjningar på det som påverkar miljön negativt. Syftet med den gröna

skatteväxlingen är omställning. För att nya lösningar och teknik ska kunna etableras behöver de miljöeffektiva teknikerna och företagen ges möjlighet att konkurrera med det gamla och redan etablerade. Skatteväxlingen innebär att verksamheter som påverkar miljön kommer att få högre kostnader och de som inte ställer om kommer få tuffare att konkurrera. Skatternas utformning och nivå ska styra så att miljöbättre alternativ främjas och vara miljöstyrande, men inte onödigt administrativt tunga. Breda generella styrmedel är mer effektiva än projektbaserade stöd, även om riktade satsningar kan behövas för att stödja omställning i vissa sektorer eller verksamheter. För att bibehålla sin miljöstyrande effekt bör miljöskatterna successivt höjas. Sådana höjningar bör ske för att driva en omställning, inte i syfte att stärka statskassan på medborgarnas bekostnad. Åtgärder i Sverige ska inte leda till export av miljöpåverkan. Vi har ett ansvar även för miljöpåverkan som uppstår utanför Sveriges gränser och om svensk produktion läggs ner eller flyttar leder det till att vi istället tvingas importera mat, material och varor som kan ha producerats med högre miljöpåverkan i en annan del av världen.

Sverige ska vara ledande i cirkulär ekonomi

Konsumtion och produktion påverkar miljön på många sätt. För att minska denna påverkan måste samhällets omställning till en mer ansvarsfull och hållbar produktion och konsumtion intensifieras. Vårt nuvarande ekonomiska system är på många sätt linjärt när det kommer till produktion och användning av varor. I cirkulär ekonomi används jordens resurser mer effektivt och istället för att varor blir avfall är syftet istället att sluta kretsloppen; öka återvinningen och återanvändningen och minska uttaget av naturresurser. Centerpartiet anser att omställningen till mer cirkulär ekonomi går för långsamt. Vi vill öka återvinningen och återanvändningen av ändliga resurser och att det offentliga tar ett tydligt ansvar i omställningen av samhället är en självklarhet. Därför måste återvinningsmålen på EU-nivån höjas. En gemensam standard för återvinning behöver tas fram för hela EU. Många plaster är exempelvis inte möjliga att återvinna idag. Genom att i betydligt högre grad använda plaster som kan cirkuleras minskas avfallsmängderna. Det behövs också kvalitetsstandarder på avfall för att underlätta handel med återvinningsbara material och kunna kontrollera kvaliteten. Även på EU-nivå måste ansvar tas för att skapa gemensamma riktlinjer. Många svenska innovationer ligger i framkant; biogasproduktion, utvinning av fosfor, återvunnen plastråvara eller bioplaster i plastförpackningar är alla sådana goda exempel.

Arbetet med cirkulär ekonomi behöver konkretiseras och hållas samman. Det är inte alltid en mångfald av skarpa styrmedel som behövs, utan erfarenheten från Finland är bland annat att det handlar mer om att samla greppet för att ge de aktörer som berörs en helhet och trygghet i sitt arbete. Det är viktigt, inte minst för att skapa förutsättningar för långsiktiga investeringar. Sverige gör redan mycket bra i linje med det cirkulära tänket, men ett mål, ett samlat arbete och ett gemensamt synsätt saknas. Ett ökat cirkulärt tänk är viktigt inte minst i ljuset av en ökad elektrifiering av transportsektorn. Det krävs effektiva verktyg, krav och återvinningsmål för bilbatterier. Sverige har alla förutsättningar att bli världsledande i omställningen till mer cirkulär ekonomi. För att möjliggöra detta bör en strategi för att uppmuntra omställningen antas som samlar mål och visioner samt stakar ut de konkreta styrmedel som krävs. Det finns insamlingsmål nationellt som bör höjas och kopplas till ekonomiska styrmedel för insamlade företag och

på europeisk nivå bör bindande insamlings- och återvinningsmål sättas, till exempel textilier vars klimatpåverkan globalt måste minska. Det inkluderar också arbetet mot en plastfri miljö och utvecklingen mot mer biobaserade och i naturen nedbrytbara plaster och gröna kemikalier.

Sverige har unika möjligheter att vara både ledare och vinnare i den globala omställningen. Med naturresurser som skog och åkermark kan en ekonomi med bas i det förnybara ge Sverige fortsatt tillväxt och utveckling. Sverige har många både små och stora företag som ligger i framkant när det gäller att utveckla ny miljöteknik och hitta nya affärsmodeller i den cirkulära ekonomin. Men för att Sverige ska kunna ta tillvara på den potential som finns krävs en generell politik som främjar innovation och företagande.

På samma sätt som företagande och innovation kommer ur enskildas egna drivkrafter varken kan eller behöver politiken lagstifta fram engagemang för hållbarhet och miljö. Politiken ska vara möjliggörande, underlätta idéer, innovation och investeringar och röja hinder för den omställning som redan pågår. Regler och skatter ska därför utformas så att det är lönsamt att vara miljö- och klimatsmart och utveckla varor och tjänster som minskar miljöpåverkan och resursförbrukning.

Ett svenskt centrum för innovation för grön teknik

Sverige har fantastiska förutsättningar att leverera de gröna innovationer som världen efterfrågar för att nå Parisavtalets mål och mer cirkulär ekonomi. Vi har en tradition av innovativa människor och företag, vi har en välutbildad befolkning och vi har stor trovärdighet inom grön teknik. Att USA:s ambassadör i Sverige under Barack Obama hade som ett av sina stora huvuduppdrag att leta efter intressanta bolag och tekniker i Sverige är ingen slump. När vi skapar och exporterar framtidens tekniker ger det inte bara fler jobb och företag här utan vi levererar klimatnytta som går långt bortom våra 0,2 procent av världens utsläpp.

Det offentliga behöver ta ett större ansvar för innovativa upphandlingar och tuffa krav för att ge trygga volymer till den vågar ta risken och ansvaret att skapa och leverera spjutspetsteknologi.

När den svenska exportstrategin uppdateras bör utgångspunkten självklart vara att fokusera på grön teknik och att exportera klimatsmarta produkter och tjänster. De svenska systemen för exempelvis fjärrvärme och biogas är världsledande och på många andra områden har vi spjutspetsteknik som kan göra stor skillnad på miljöområdet, samtidigt som det skapar exportintäkter till Sverige. Det är också en självklarhet att de exportfrämjande åtgärder som finns, exempelvis exportkrediter, ska gå i linje med Parisavtalet. Mer av EU:s forsknings- och innovationsmedel bör också gå till innovationer inom miljö och klimat.

För att ytterligare öka Sveriges attraktivitet som innovationsland bör ett antal pristävlingar, likt den amerikanska stiftelsen X-prize, utlysas. X-Prize har i USA finansierat flera innovationer som syftar till att utveckla ett mer hållbart samhälle. Det offentliga utlyser en prissumma för den första som lyckas med en viss innovation till ett förutbestämt pris. Ett sätt att bidra till innovationskraft och investeringsvilja. Speciellt inom områden där det kan vara svårt att idag hitta motivation eller tydliga drivkrafter för marknaden att teknikutveckla.

Offentlig upphandling som verktyg

Offentlig upphandling behöver bli ett bättre och mer kraftfullt verktyg för att åstadkomma lägre klimatutsläpp, mindre gifter i vår vardag och driva utvecklingen mot cirkulära system. De miljö- och klimatmål som det offentliga sätter upp är det också rimligt och nödvändigt att det offentliga hjälper till att uppfylla. Detta kan möjliggöras genom förstärkta informationsinsatser, fortsatt arbete med upphandlingskriterier och genom att införa grundläggande hållbarhetskrav i lagen om offentlig upphandling. Upphandlingsmyndigheten har tagit fram olika krav som det offentliga kan använda sig av för att ställa tuffare miljökrav. De finns olika ambitionsnivå och de är frivilliga att använda. På den statliga nivån är det dock lämpligt att ett lägsta golv i form av de baskrav som kan ställas också ställs. Ett mål bör också vara att andelen avancerade och spjutspetskrav ökar.

Som exempel står Trafikverket för en mycket stor del av den svenska användningen av betong/cement. Det finns ny teknik som minskar utsläppen kraftigt, men den är något dyrare, vilket gör att den inte köps in. Utan efterfrågan blir kostnaderna högre och tekniken utvecklas inte i samma grad. Staten bör därför ta ansvar för att bidra till att pressa priser och utveckla tekniken för mer klimatsmart cement. Även om kostnaderna är betydande för producenterna ökar inte kostnaden för den sammansatta slutprodukten nämnvärt. Enligt studier från Chalmers handlar det för stål- och cementindustrins del om ungefär en halv procent i ökad kostnad för konsumenten vid köp av exempelvis en bil eller ett hus. I Nederländerna finns en modell med klimatrabatt för klimatsmarta anbud. Den bör utredas även i Sverige för att se om det kan passa in i vår lagstiftning. Det skulle göra att klimatsmarta alternativ gynnas, eller åtminstone inte missgynnas, jämfört med andra anbud.

Det finns även goda exempel på branschinitiativ som syftar till att öka och förbättra hållbarheten. "Fair transport" är ett frivilligt certifieringssystem från åkeribranschen med tydliga hållbarhetsmål som ställer krav i transportkedjan.

En giftfri vardag

Som konsument ska man kunna vara säker på att varor och livsmedel i ens omgivning inte innehåller skadliga ämnen. En utveckling mot ett giftfritt kretsloppssamhälle ser vi som en förutsättning för att minska miljöpåverkan och nå klimatmålen, samtidigt som vi kan skapa jobbtillfällen och främja tillväxt. Sverige har stor potential att skapa innovativa förnybara material och produkter som kräver mindre energi- och materialåtgång bland annat genom att nyttja möjligheterna som finns i skogsråvaran. Sverige ligger också i framkant när det gäller att skydda barn och vuxna mot skadliga kemikalier och vi återvinner betydligt mer än i övriga Europa. Men det är fortfarande en stor utmaning att nå en ekonomi med cirkulära och giftfria kretslopp. Inom transporter, mat och byggnader förekommer störst slöseri med resurser men konsumtionen överlag kan styras mot lägre miljöpåverkan.

Hållbar konsumtion och stärkt konsumentskydd

Den cirkulära och biobaserade ekonomin växer framför allt genom innovation och investeringar i företag som möter kunders ökade krav på hållbarhet. Politiken spelar en viktig roll i att sätta villkoren för detta för som konsument är det nästan omöjligt att ta reda på allt kring vad en vara innehåller eller hur den tillverkats. Därför måste krav ställas på produkters livslängd, energianvändning och återvinningsbarhet, så kallade ekodesignkrav, som innebär att producenten ska ta hänsyn till produktens totala miljöpåverkan redan i designstadiet. På så sätt kan hållbar konsumtion göras lättare, ge förbättrat resursutnyttjande och en minskad användning av skadliga kemikalier till exempel genom att en produkt enkelt kan lagas och inte behöver slängas bara för att en komponent går sönder. Att produkter och förpackningar utformas så att de kan bli återvunna råvaror när de tjänat ut är centralt för att den cirkulära ekonomin ska växa. Producentansvaret skapar ekonomiska drivkrafter för att göra produkter lätta att återvinna. Genom att stärka det befintliga producentansvaret, och att fler produktgrupper såsom textilier, möbler och byggmaterial omfattas, kan företag få tillbaka sina produkter och material från i slutet av livscykeln och på så sätt sluta kretsloppet. Genom att öppna fler delar av återvinningsmarknaden för företagande och konkurrens kan både teknik- och tjänsteinnovation öka. Det finns också behov av att inom ramen för ett fortsatt sammanhållet producentansvar stärka möjligheterna för kommuner att kunna påverka hur insamlingen av producentansvarsmaterial görs och att den kan samordnas med de avfallsfraktioner som kommunen har ansvar för. Om en kommun eller fastighetsägare tar ett utökat ansvar ska de också få en rimlig ersättning förutsatt att de levererar insamlat material på ett sätt att det går att återvinna effektivt.

EU:s ekodesigndirektiv syftar till att minska miljöpåverkan genom hela produktkedjan från vagga till vagga i enlighet med idén om att främja en cirkulär ekonomi. Genom att utöka detta tänk till fler produktgrupper och ställa motsvarande krav på cirkularitet och återvinningsbarhet kan man genom designfasen och produktionsprocessen i sin tur påverka inköp, resursanvändning och återanvändning och återvinning under produktens hela livslängd och på så sätt skapa en produkt som är mer hållbar.

Det är också viktigt att produkters livslängd förlängs. Ju längre en produkt håller, desto bättre för miljön. Många nya företag och tjänster utvecklas för reparation, hyra, och begagnat och att erbjuda cirkulära tjänster. Det innebär att det kan skapas både nya jobb och att det blir lönsamt att förlänga produkters livslängd. Det har blivit allt vanligare att kläder och andra varor inte är gjorda för att hålla länge. Det gör det svårare för den som faktiskt vill använda sina plagg länge att göra det. Vi vill göra det möjligt att ställa krav på hållbarhet på olika varor, och därför ställa krav på att varor förses med information om förväntad livslängd. Centerpartiets förslag om att införa ingångsföretag skulle ge goda förutsättningar för nya företag i den cirkulära ekonomin. Genom att stärka konsumentskyddet kan vi skapa incitament för företag att producera varor som håller längre och som konsumenterna kan använda längre. Ju längre en vara håller, desto bättre för miljön. Vi vill därför utöka den lagstadgade konsumenträtten för produkter så att företag ska bevisa ursprungliga fel i upp till ett år, istället för dagens sex månader. För att stödja återanvändning och vidareförsäljning av produkter som den enskilda inte längre behöver vill vi också att reklamationsrätten följer varan istället för att stanna vid den ursprungliga köparen.

Mindre giftiga kemikalier i vår vardag

Kemikalier är nödvändiga och viktiga i vår vardag. Men vissa ämnen kan utgöra ett hot mot hälsan, inte minst hos barn. När det gäller produkter vi dagligen kommer i nära kontakt med som livsmedel, vatten och kosmetika behöver försiktighetsprincipen tillämpas. Det finns flera olika utmaningar att hantera när det gäller lagstiftning kring exponering för och användning av kemikalier. En stor del av kemikalielagstiftningen styrs av EU:s kemikalielagstiftning, Reach. Arbetet med att reglera ämnen i denna behöver gå fortare och Sverige ska vara pådrivande i att öka skyddet. Bland annat bör det vara möjligt att gruppera kemikalierna utifrån användningsområde, inneboende egenskaper eller kemisk struktur. Högfluorerade ämnen, PFAS, är en grupp ämnen med liknande egenskaper som har långlivade skadliga effekter för naturen och misstänks vara cancerframkallande och hormonstörande för människor. De används som textil- och läderimpregnering men finns även i rengöringsmedel, papper, livsmedelsförpackningar och vissa brandskum. I de brandskum som bland annat försvaret använder är det svårt att helt fasa ut PFAS, men användningen kan begränsas och regler införs för kontroll av användning och uppsamling. I konsumentprodukter ska däremot försiktighetsprincipen kunna tillämpas och PFAS fasas ut. Silver är ett ämne med antibakteriella egenskaper som används i textilier, disktrasor och på skärbrädor, toasitsar och diskbänkar för att förhindra dålig lukt och bakterietillväxt. Dessa ämnen dödar inte bara bakterier utan kan även vara skadliga för människor och andra organismer i natur och vatten liksom kan bidra till resistensutveckling mot antibiotika. Samtidigt har det visats att upp till 98 procent av det tillsatta silvret har tvättats bort ur ett klädesplagg efter tio tvättar och den antibakteriella effekten är borta ur två av tre plagg. Det har också visats att det ger bättre effekt att torka en diskbänk med rengöringsmedel och vatten än att ha en antibakteriellt behandlad bänkskiva. Utifrån försiktighetsprincipen kan det finnas ett behov att fasa ut tillsatt, i antibakteriellt syfte, silver ur konsumentprodukter. Miljöeffekterna av tillsatt silver i antibakteriellt syfte bör kartläggas och risken för resistensutveckling utredas.

En annan utmaning i Reach är att många kemikalier inte omfattas eftersom de inte kommer ut på marknaden som ämnen, utan som en del av en vara. Varor tillverkas och transporteras idag över hela världen och hanteringen av dessa ämnen är en global angelägenhet. Om varorna importeras från länder utanför EU gäller inte heller EU:s kemikalielagstiftning. På så sätt går många potentiellt skadliga ämnen under radarn. Det är ofta långt från fabriken där något tillverkas till slutkonsumenten. Information om vilka kemiska ämnen som använts vid produktionen är ofta mycket svårtillgänglig, men framväxten av den cirkulära ekonomin kräver ökad information om vilka ämnen som finns i varor och som använts i tillverkningen. För att höja ambitionsnivån i det internationella kemikaliearbetet vill Centerpartiet göra en särskild satsning på det internationella kemikaliearbetet, i synnerhet arbetet med ökad information om farliga ämnen i leverantörskedjor samt det bilaterala samarbetet med strategiska länder som Sverige har en stor varuimport från, i syfte att minska förekomsten av farliga ämnen i importerade varor.

För att skydda konsumenter bör ett skärpt internationellt kemikaliearbete prioriteras. Som konsument är man mindre säker när man köper via e-handel. Om företaget som man köper från finns utanför EU, har europeiska myndigheter mycket små möjligheter att påverka dem. Det skapar en osäkerhet för konsumenten inte minst när det gäller förekomst av farliga ämnen. För att särskilt komma åt farliga ämnen i varor som köps via e-handel vill Centerpartiet att Kemikalieinspektionen ges i uppdrag att skärpa kontrollen

av sådana varor. För att stärka kontrollen av importerade varor i syfte att begränsa förekomsten av annars förbjudna ämnen vill vi även att Kemikalieinspektionen, tullen samt polisen sammantaget ges i uppdrag att samverka för ökad kontroll.

Det behöver också kompletteras av ett stärkt arbete med tillsyn särskilt när det gäller produkter i vår vardag så att farliga varor hittas och stoppas. Kläder, skor och textilier finns i vår närhet alla dygnets timmar och ämnen i dessa varor kan ha stor påverkan på både miljö och människa. För konsumenter såväl som för avfallshanterare saknas idag information om vilka farliga ämnen som finns i olika varor. Det innebär risker för konsumenters hälsa och svårigheter i avfallshanteringen när material ska återvinnas. För den medvetna konsumenten som vill undvika farliga ämnen för sig själv, sitt barn eller av miljöhänsyn finns idag mycket små möjligheter. Centerpartiet vill därför införa innehållsförteckning för textilier för att skapa transparens, stärka konsumentskyddet och medvetandegöra ett plaggs innehåll. Centerpartiet har också föreslagit att en särskild skatt på kemikalier i kläder och skor ska införas.

Ett annat område där det krävs mer åtgärder för att säkerställa en giftfri vardag är kemikalieanvändning i byggmaterial och byggvaror. Detta är material som vi konstant är i kontakt med i våra hem, på arbete och i vård och omsorg men där man som enskild har små möjligheter att välja vad man omger sig med. Erfarenhet från tidigare misstag och okunskap om till exempel radon visar vika långsiktiga konsekvenser materialval kan få. Centerpartiet vill att det införs ett europeiskt regelverk med krav på redovisning av kemikalieinnehåll i byggmaterialet och att det syns på innehållsdeklarationen. Det saknas idag även inom europeiska kemikaliemyndigheten insyn i innehållet i dessa material. I Sverige vill vi påskynda arbetet och trygga konsumenten från skadliga ämnen i byggprodukter som används till golv, väggar och innertak och utreda möjligheten att de omfattas av kemikalieskatt.

Minska skräpet och stärk producentansvaret

Ett av våra stora problem både i Sverige och internationellt är nedskräpning. Det finns snart mer plast i våra hav än det finns fisk. Och utvecklingen ser inte ut att vända. Här behövs krafttag. Både genom att fasa ut olika typer av engångsartiklar, skärpa lagstiftningen och genom att lägga ett större ansvar på producenterna för att minska nedskräpningen. Vi vill höja ambitionsnivån för vilka engångsplaster som ska förbjudas i EU och att förbudet mot engångsartiklar i plast ska utökas och till år 2025 omfatta fler produkter. Exempelvis dryckesmuggar och lock, godisförpackningar, matlådor och snabbmatsförpackningar. Mer plast som kan återvinnas måste återvinnas i EU. En gemensam standard för återvinning behöver tas fram för hela EU, som säkerställer kvalitet. På så vis får producenterna en råvara de kan lita på håller måttet för återanvändning. Centerpartiet har varit pådrivande för att implementera en högre avgift på plastpåsar för att minska användningen av dessa, något som nu kommer att införas.

Att städa längs med vägar och i våra städer kostar varje år enorma summor. Det finns inga officiella siffror men en uppskattning som Håll Sverige Rent gjort är att nedskräpningen kostar svenska kommuner två miljarder kronor varje år. Det är dessutom bara de mer direkta kostnaderna och inte inbegripet den miljöskada som mycket av nedskräpningen orsakar. Ett producentansvar för nedskräpning skulle lägga kostnaden för nedskräpningen på de som sätter produkter på marknaden som sedan slängs på fel ställe. Ett sätt att undvika kostnaden för producenten kan vara att införa ett pantsystem för att få tillbaka produkterna in i ett cirkulärt kretslopp, något som redan finns idag för

plastpåsar och snusdosor. En mycket stor del av skräpet består exempelvis av fimpar och snabbmatsförpackningar. Genom att skapa ekonomiska incitament kan nya förpackningar utvecklas, ett gott exempel är innovationen med lock i snusdosor som avsevärt minskar antalet prillor på fel plats. Liknande förpackningar finns för exempelvis cigaretter, men används och säljs i mycket liten skala. Ett möjligt sätt att stärka arbetet mot nedskräpning och resursslöseri är att samordna pantsystemet för aluminiumburkar och PET-flaskor mellan våra grannländer så att de som köps i ett land enkelt kan återvinnas i ett annat.

Skrotbåtar och vrak som överges i naturen, på land eller i vatten, är ett minst lika stort problem som övergivna bilar. De läcker ut miljöfarliga gifter och kemikalier och potentiellt värdefulla resurser går till spillo. Ett av grundproblemen som identifierats i en studie som Håll Sverige Rent har gjort är att det inte finns något ägarregister och att det är svårt att identifiera ägaren till övergivna båtar, samt att det är avsevärt dyrare att skrota båtar som är övergivna än vad som tidigare framkommit. Centerpartiet vill förstärka arbetet med att hantera skrotbåtar och vrak genom att införa ett producentansvar för båtar och ett obligatoriskt ägarregister samt skapa incitament som styr mot en ökad återvinning.

Närodlat mat i samklang med miljön

Sverige har en livsmedelsproduktion och ett jordbruk i världsklass när det gäller miljö och djurskydd. Men, det finns fortfarande utmaningar att hantera när det kommer till klimatpåverkan från livsmedelssektorn. Enligt Naturvårdsverket står utsläppen enbart från matsvinnet för två miljoner ton koldioxidkvivalenter per år. Det är nästan en tredjedel av jordbrukssektorns utsläpp. För vissa varor är svinnet så högt att en av två matkassar slängs. Till det kommer den vattenförbrukning, växtskyddsmedel och annat som krävs för att producera mat som sedan bara slängs. Majoriteten uppstår i hushållen, men även i butikerna finns stort svinn. Retursystemen för mejeriprodukter och bröd minskar affärernas incitament att försöka sälja slut på dessa livsmedel, eftersom de kan återlämna varorna nästan utan kostnad.

Att minska matsvinnet är bra för miljön på en mängd olika sätt. FN:s hållbarhetsmål för matavfall till 2030 innebär att matsvinnet ska halveras i butik- och konsumentledet. Sveriges mål är att insatser ska vidtas så att senast år 2020 sorteras minst 50 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara, och minst 40 procent av matavfallet behandlas så att även energi tas tillvara. Centerpartiet anser att Sveriges målsättningar bör höjas och anser att det bör införas krav på obligatorisk insamling av matavfall. Vi vill också undersöka möjligheten att ta tillvara på överblivna livsmedel inom kommunala och regionala verksamheter för att på så vis minska det onödiga matsvinnet. Att också ändra märkningen av vissa livsmedel från ett "bäst före"-datum till ett "minst hållbar till"-datum skulle kunna leda till mindre matsvinn av fullt tjänliga livsmedel.

Det är angeläget att minska matsvinnet från näringsverksamheter som restauranger, storkök och butiker. I Frankrike finns sedan ett antal år tillbaka ett förbud mot matsvinn från butiker. Butiker får helt enkelt inte slänga mat. Den ska reas bort eller skänkas om den inte är oätlig. På vissa håll i Sverige finns liknande system på frivillig basis, det är positivt men deltagandet är relativt litet. Fler vägar att stimulera den verksamheten bör prövas, det kan exempelvis göras genom en avgift på matavfall som slängs från större näringsverksamheter.

Centerpartiet vill stärka individernas möjlighet till medvetna val i mataffären. För konsumenten är det idag svårt att göra ett upplyst val när det kommer till klimataspekter från livsmedel. Maten står för ungefär en fjärdedel av de svenska utsläppen av klimatgaser. Samtidigt vill tre av fyra konsumenter kunna välja mat med lägre klimatpåverkan. Centerpartiet vill därför se en tydlig, obligatorisk, klimatmärkning av livsmedel likt näringsdeklarationerna för att konsumentens val ska underlättas. Klimatmärkningen bör omfatta såväl importerade som inhemskt producerade livsmedel och utsläppen ska beräknas ur ett livscykelperspektiv, där utsläpp från transporter och förpackningar ingår. Inledningsvis bör de produkterna med högst klimatavtryck omfattas, i förlängningen bör även fler varor och tjänster omfattas av sådana deklARATIONER.

Kristina Yngwe (C)

Magnus Ek (C)

Rickard Nordin (C)

Mikael Larsson (C)

Ola Johansson (C)

Anders Åkesson (C)

Ulrika Heie (C)